

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

האכזר ברכות // שינוי מקום שבתוך הסעודה (המשך) <
האכזר שבת // דיני הפקר שבת <
כרם השבוע // עקבות בני ישראל במצרים <
דיבור אמעשה // מיעוט אשון הכה (המשך) <

את האזון נגן אקווא גם כמובן www.kollel.org.il

הלכות ברכות

שינוי מקום שבתוך הסעודה (המשך)

הרב לייב לויטן

ושמא שונה הדבר מאופן שהתחיל לאכול בבית ויצא למקום אחר.

ומבואר בשו"ע סימן קע"ח ס"ג ובמ"ב שם שיש בזה שלוש חלוקות;

אם המקום מוקף מחיצות, המקום נידון כבית אחד, ואפילו לא רואה את המקום שבירך אינו צריך לברך שוב.

אם המקום אינו מוקף מחיצות; מועיל אחד מהשניים; או שהיה בדעתו לשנות מקומו (אפילו אם לא רואה את מקומו הראשון), או שרואה את מקומו הראשון (אף אם לא היה בדעתו לשנות את מקומו), אבל אם לא היה בדעתו וגם אינו רואה את מקומו הראשון צריך לברך שנית. מ"ב ס"ק מב' מ"ב לח' ושעה"צ לא. (אך לכתחילה לא ישנה מקומו כיון שיש פוסקים שסוברים שבמקום שלא מוקף מחיצות, לא מועיל דעת ולא ראייה).

אם משנה מקומו מגינה לגינה; אפילו אם ההמקומות לא מוקפים מחיצות, לא מועיל לא ראייה ולא דעת, משום שכל מקום מוגדר בפני עצמו, והשינוי מקום נחשב כמו מבית לבית.

הולכי דרכים: מבואר בשו"ע קע"ח ס"ד שהולכי דרכים שאינו קובעים סעודתם במקום מסוים אלא אוכלים בהליכה, אין בהם דיני שינוי מקום ויכולים לאכול בדרך ולסמוך על ברכתם הראשונה. אך דין זה הוא רק כשבשעת ברכתם לא קבעו סעודתם במקום מסוים, אבל אם התחילו לאכול במקום מסוים (כגון שהתיישבו על ספסל וכדו') והמשיכו ללכת, כל זמן שרואים מקומם הראשון יכולים להסתמך על ברכתם הראשונה, אבל אם כבר אינם רואים את

בגליונות הקודמים הובא דיני שינוי מקום בסעודה מבית לבית, שלהלכה אנו נוקטים שבסעודת פת או כל שבעת המינים אם יצא חוץ למחיצות המקיפות את המקום שבו אכל, אין צריך לחזור ולברך, אבל כשאכל שאר דברים שברכתם האחרונה בורא נפשות, אם יצא חוץ למחיצות חייב לברך שנית. בגליון זה נעסוק בדוגמאות מעשיות של אופני שינוי מקום.

יציאה לדירה אחרת בתוך אותו בנין: כתבו הפוסקים שאם הדירה השניה היא בבעלותו, היציאה נחשבת כשינוי מקום מחדר לחדר שאינו צריך לברך שנית, וכמו"כ באופן שיש לו רגילות להכנס ולצאת לדירה זו כגון שזו דירה של משפחתו וכדו', אך דירה בבעלות אחרת נחשבת למקום חדש, וצריך לברך שנית בין אם הוא חוזר למקום סעודתו הראשון ובין אם ממשיך סעודתו שם, ואפילו בתוך אותה דירה, אם יצא לחדר ששייך לאדם אחר, ג"כ נידון הדבר כיציאה מבית לבית וחייב לברך שנית.

יציאה לחדר מדרגות: הפוסקים הסתפקו אם חדר מדרגות שמשותף לכל הדיירים נחשב לבית אחר או לחדר אחר. וכתב בשש"כ (נד' הערה כח') שאפילו אם הולך לדירה אחרת שבבעלותו דרך חדר מדרגות משותף, נחשב ליציאה מביתו שמצריכה ברכה חדשה, אך יש פוסקים שלא הכריעו בעניין, ולכן יש לזהר שלא לצאת לחדר מדרגות בתוך סעודתו.

שינוי מקום במקום פתוח: מצוי הדבר שמתחילים לאכול בגינה מסוימת ואח"כ הולכים למקום אחר ורוצים להמשיך לאכול שם, וצריך לדון האם זה נחשב לשינוי מקום, שהרי שני המקומות היו במקום פתוח

מקומם הראשון צריכים לברך שנית. מ"ב מב'). אך אם כשבירך כבר התכוון ללכת והתחיל לאכול בביתו או בחנות ויצא לדרכו, נידון כהולך דרכים ואינו צריך לברך. ולכן באכילת גרעינים שמצוי בקרב המון העם שמשנים מקומם תוך כדי האכילה, אם התחיל לאכול בדרך או אפילו התחיל לאכול בביתו אלא שהיה ניכר שמתחיל לצאת, אין זה קביעות ומועילה לו ברכה אחת. וכמו"כ אם התחיל לאכול ברכב ואח"כ יצא ממנו וחזר א"צ לברך שנית כיון שאין זו קביעות.

התחיל לאכול פרי ובעודו בידו יצא לחוץ:

כתב המ"ב (קע"ח סקל"ט) שאפילו באופן שבעודו יוצא לחוץ הוא מחזיק את הפרי בידו וממשיך לאכול ממנו,

נחשב הדבר לשינוי מקום וצריך לברך שנית. אך דעת הכף החיים והחסד לאלפים שלא שייך לומר שכשיוצא מביתו והמאכל בידו שזו אכילה חדשה, אלא היא המשך אכילה הקודמת ולכן לא צריך לחזור ולברך.

לפ"ז היוצא מביתו לרכב עם כוס קפה ביד וממשיך ללגום ממנה, לדעת בני אשכנז צריך לברך שנית (אלא אם כן לא קבע שתייתו בבית שאז הוא נחשב להולך דרכים וכדלעיל), ולדעת בני ספרד לכתחילה לא יעשה כן, אך אם יצא לא יברך שנית.

והמוצץ סוכריה ברחוב, מעיקר הדין אין זה שינוי מקום (כמבואר מלשון המ"ב שם), אך לכתחילה נכון להיזהר גם בזה. אורחות רבינו ח"ג עמוד ר"כ בשם החזו"א

הלכות שבת

דיני הפקר בשבת

א: **שאלה:** האם מותר להפקיר חפץ בשבת. **תשובה:** אסור להפקיר מרכושו בשבת ויו"ט, אלא אם כן עושה לצורך מצוה.

מקור הדין: בדין הפקר בשבת נחלקו הראשונים והאחרונים, עיין רמב"ן בפסחים דף ד שהוכיח דביטול חמץ אינו מטעם הפקר, דאי מטעם הפקר איך התירו לבטל חמץ בערב פסח שחל להיות בשבת, והרי מסתבר שאסור להפקיר בשבת, וכעין מה ששינו דאין מקדישין וכו' משום מקח וממכר. וכ"כ הריטב"א שבת דף קכ, וכ"כ הפרי חדש סי' תל"ד, הובאו דבריהם בשעה"מ פ"ח מהלכות לולב ה"ב, ובהגהות רע"א על השו"ע או"ח סו"ס י"ג. ובספר שער המלך הוכיח מב' מקומות דמשמע שיכול להפקיר בשבת, א. מהגמ' בשבת דף קלד: שמבואר דאפילו לר"א דסבירא ליה דמכשירי מילה דוחין את השבת, אין להתיר לקבוע מזוזה בביתו בשבת וגם לא להטיל ציצית בבגדו משום דאי בעי מפקיר להו, ומשמע שמותר להפקיר בשבת. ב. מהגמ' בעירובין דף לא דמערבין בדמאי הואיל ואי בעי מפקיר לנכסיו והוי עני וחזי ליה. ובהמשך דבריו כתב השעה"מ דהאיסור להפקיר בשבת נאמר דווקא בהפקר גמור בשביל שיזכו בו אחרים, אבל בהך הפקר דמזוזה ודמאי אין כונתו ורצונו שיזכו בו אחרים וטפי ניחא ליה שלא יזכו בהם, וכל מגמתו בהפקר זה הוא רק כדי שלא יהיה מחויב במזוזה ובציצית או כדי שיהיה רשאי לאכול את הדמאי, והפקר זה אינו דומה למקח וממכר. ועיין בשו"ת ובחרת בחיים סי' ד, שחילק בין הפקר לשעה דאינו הפקר כגון ליום השבת ומותר להפקיר, לבין הפקר עולמית דהוה קנין גמור

הרב יונתן גרוזמן

ואסור. וכתב בספר שש"כ פכ"ט אות לב, שלדבר מצוה מותר להפקיר בשבת, וראיתו מסימן תמ"ד ס"ו שערב פסח שחל להיות בשבת יבטל החמץ שנשאר {אע"פ שלדעת הרמב"ן אינו מטעם הפקר}, וכן דעת הגרי"ש אלישיב {ספר זכרון דרוור יקרא עמ' שמה} שלצורך שבת, כגון כדי להשתמש בכלי שאינו טבול יש לסמוך על המתירים.

ב: **שאלה:** האם מותר לזכות מהפקר בשבת. **תשובה:** מותר לזכות מהפקר בשבת כגון אם מצא מציאה.

מקור הדין: עיין הגהות רע"א לאו"ח סי' של"ט {על המג"א בס"ק י' שכתב: אם מוצא בשבת דבר הפקר מה דאין בו איסור טלטול, צ"ע לדינא אם מותר לזכות, כיון דליכא מקנה וקונה אינו בכלל אין קונים בשבת. והוכיח רע"א להיתר מסימן שע"א ס"ה שמבואר שם שגר שמת בשבת ישראל יכול לזכות בנכסיו, וכן כתב האשל אברהם שם ס"ק ז. אמנם אח"כ הביא רע"א ראייה להיפך, מסוגיא דגיטין דף ע"ז גבי שכיב מרע שרוצה לגרש אשתו בשבת דאמרינן שם תיזול ותפתח, ואמאי התירו שבות דמקח וממכר הרי אפשר בהיתר להפקיר הבית {לדעות המתירים להפקיר בשבת} ואח"כ תזכה היא מההפקר, אלא על כרחך דאסור לזכות מההפקר, ונשאר בצ"ע לדינא. אמנם בשו"ת רע"א סימן קע"ג כתב בפשיטות דמותר לזכות מן ההפקר בשבת. וכן משמע מהרא"ש פ"ק דב"מ סוסי" כ"ב שכתב לגבי המוצא ארנקי בשבת שאיסורו משום מוקצה, ומשמע שאין איסור לזכות במציאה בשבת. ונראה להביא כמה ראיות להוכיח שמותר

והוא כעין הראיה מדברי הרא"ש. ג. יש לציין את דברי המשנ"ב בסימן רמ"ו בס"ק יח, אמנם יש לדחות שהיא זכיה שלא מן הדין ע"ש. ד. בסימן ש"ח ס"ז פסק השו"ע: אם זרק לאשפה חתיכת חרס מבעוד יום אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי, ועיין שם בביה"ל שהיקל אם המוצא נסתפק אם נזרק בחול או בשבת, ומכל זה משמע שמותר לזכות מהפקר. אמנם אחר כל זה מצאתי בספר שש"כ פכ"ט הערה פח, שכתב בסוף דבריו: ומהגרש"ז אויערבך זצ"ל שמעתי, דמ"מ מסתבר דאסור להגביה לקנין באופן שניכר לכל שהוא מעשה קנין.

לזכות מהפקר: א. מסימן של"ד ס"ט שכתב השו"ע: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם מזון שלוש סעודות, ויכולים ללבוש כל מה שיוכלו ללבוש, אם רוצים זוכים בו מן ההפקר, כיון שאמר הצילו לכם. ומזה מוכח גם שמותר גם להפקיר בשבת, וצ"ע שראיה זו לא הובאה בפוסקים. ב. בסו"ס רס"ו כתב השו"ע: המוצא ארנקי בשבת אסור לטלטלו אף ע"פ שירא פן יקדמו אחר. ובמשנ"ב ס"ק לח הביא שנחלקו הפוסקים האם מותר לזכות ע"י גוי, וסיים שאם הגוי מוליך מעצמו לביתו אין למחות בו, וכן בביה"ל כתב שעל ידי טלטול ברגל יש להקל, ומכל זה משמע שמותר לזכות מהפקר,

פרשת השבוע

הרב שניאור קוט

עבודת בני ישראל במצרים

קשה) הפעם הראשונה שבני ישראל נאנחים לקב"ה אחרי מאתיים ועשר שנות שעבוד - היא רק כשמת מלך מצרים - "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה", ומסבירים המפרשים מה השייכות למות המלך - מפני העבודה הקשה והטירדה, ומפני שכל זמן שהמלך היה בחיים נמנע מהם אפי' להתאונן ולהאנח (וכמו שתפסו את רבי יוחנן בן זכאי בזמן חורבן הבית על מה שאמר ווי, ואמר להם שאמר ווה שהוא לשון שמחה), ולכן כל הזמן הזה היה הכל בלבם.

אולם אז מת מלך מצרים, וכל העם המצרי עזר להתאבל עליו, בשעה זו היתה ההזדמנות של בני ישראל, לעצור ולהתבונן ולהתפלל, גם היה להם את המסווה של הצעקה לפני הבורא, כשאמרו למצרים שהם נאנחים ובוכים על מות המלך, וזהו כוונת הפסוק "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ובמקביל ויזעקו - שהיו זועקים על מות המלך, ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה - שזו היתה הסיבה האמיתית לשוועתם (ולשון זעקה לא מובא אחרי כן בהקשר של תפילת בני ישראל, רק צעקה ונאקה).

הרמב"ם באיגרת לבנו כותב שפרעה רומז ליצר הרע, וכך הוא בהמשך דברי המסילת ישרים - שהיצר הרע דוחף את האנשים להיות עסוקים כל הזמן, אפי' אם זה בדברים טובים, העיקר שלא יהיה להם זמן לעצור ולהתבונן בטובות ד' אלינו, ולהקדיש זמן לתפילה ולדיבור עם הקדוש ברוך הוא.

בפרשתנו מסופר על שעבוד בני ישראל במצרים, וישימו עליו שרי מסיים למען ענותו בסבלותם, ויבן ערי מסכנות לפרעה, את פיתום ואת רעמסס", ורבותינו דורשים פיתום - שבנו על פי תהום, שהיא קרקע בולעת, וכל מה שהיו בני ישראל בונים היה שוקע באדמה, ורעמסס - ראשון ראשון מתרוסס, שהבניינים היו נשברים לרסיסים, זאת אומרת שהמצרים העבידו את בני ישראל בעבודה שהיא לריק ללא תועלת. כי לא הרצון בבניית בניינים ותנופת מצרים היתה בראש מעייניהם, אלא הרצון היה בעצם השעבוד בעבודה קשה ומשברת. לכן רצו בדווקא עבודה שהיא לא נגמרת, עבודה בלי סיפוק.

פרעה ומצרים חששו שיהודים ימרדו בהם, ולכן העבידו אותם בפרך כדי שלא יהיה להם זמן אפילו לחשוב ולהרהר על עצמם ועל המצב שלהם, לכן כשמשה ואהרן הגיעו לבקש חופשה של שלושה ימים - פרעה מיד הכביד את העבודה - "תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר", אל תשתעשעו ברעיונות ותקוות, אפי' את זה אין לאפשר לבני ישראל. וכך כתב המסילת ישרים: "שהיה מתכוין שלא להניח להם רווח כלל שלא יתנו לב או ישימו עצה נגדו, והיה משתדל להפריד אותם מכל התבונות, בכח התמדת עבודה בלתי פוסקת.

על פי זה כתבו מפרשים שדבר זה מנע גם מעם ישראל להתפלל ולבקש מד' יתברך שיגאל אותם מהיסורים ומהצרות. (אפי' כשמדברים איתם על שליחות מד' יתברך הם לא מוכנים להקשיב מקוצר רוח ומעבודה

תשובה: שאלה כעין זו שאל הגר"י זלברשטיין את בעל שבת הלוי, ותשובתו הייתה, שעל פי דברי החפץ חיים שראינו בשבועות האחרונים, שבמקום שאדם מרגיש שהוא אינו יכול למחות, עליו להחליט שאינו מקבל את דברי הגנאי. ושלא יהיה לו נח בשמיעת הסיפור. ושישיב כמו חפץ דומם, שלא יראה ממנו שום תנועה שעלולה להתפרש כאילו מסכים לדבריהם. ואם יוכל להראות להם פנים נזעמות, בוודאי הוא טוב יותר. (חפץ חיים כלל ו הלכה ה. חשוקי חמד ב"ק קיג.).

שאלה: מעשה בראש ישיבה שנסע לחו"ל לגייס כספים עבור ישיבתו הקדושה. יום אחד הזדמן לו להיפגש עם קבוצה של אנשים עשירים שיכולים לסייע מאד עבור הישיבה.

במהלך הפגישה, קבוצת העשירים דיברו ביניהם דברי לשון הרע חמורים. חשב לעצמו ראש הישיבה, נכון שישנה חובת מחאה, אבל לפי איך שהאנשים הללו נראים – שאין בהם ריח של תורה ויראת שמיים, אין סיכוי שיקשיבו לתוכחתי, ויתירה מזו יש סיכוי גדול שהם יפגעו ולא ירצו לתרום ולעזור לישיבה. מה עליו לעשות.

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

אלעד - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א - יום ג' - בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7

רחובות - הרב לייב לויטן - יום ב' - שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35

פתח תקווה מרכז העיר - הרב אביעד באבאי - יום ד' - בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62

פתח תקווה שכונת גני הדר - הרב אהרן דואר - יום ב' - במתנ"ס הדרים רחוב קהילות יעקב 8

פתח תקווה שכונת עמישב - הרב פסח זק - יום ג' - בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבת אשר 13

בני ברק שיכון ג' - הרב אהרן דואר - יום ג' - בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74

בני ברק קרית הרצוג - הרב אהרן דואר - יום ד' - בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

ירושלים שכונת הר נוף - הרב יאיר כהן - יום ד' - בשעה 20:30 בבית המדרש להלכה והתיישבות רחוב מלמד 2

כל המעוניין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל